
Οι αναπαραστάσεις του τύπου για το βιασμό: Τα προλεγόμενα μιας έρευνας*

Της Βάσως Αρτινοπούλου**

A. Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα στοχεύει στη διερεύνηση των αναπαραστάσεων του τύπου για το βιασμό, έτσι όπως προκύπτουν από την κάλυψη των σχετικών με το αδίκημα ειδήσεων. Μας ενδιαφέρει, με άλλα λόγια, ο “περί βιασμού λόγος” παρά ο ίδιος ο βιασμός.

Συγκεκριμένα, θα προσπαθήσουμε να ανακατασκευάσουμε την εικόνα του βιασμού, του δράστη, του θύματος και των συνθηκών του αδικήματος, έτσι όπως προβάλλεται από τη σχετική ειδησεογραφία. Η μόρφωση αυτής της εικόνας αποτελεί ένα είδος συλλογικής αναπαραστάσης, η οποία αφενός αντικατοπτρίζει συγκεκριμένες στάσεις, προκαταλήψεις και υποκειμενικές κρίσεις των αρθρογράφων/δημοσιογράφων (οι οποίοι, πέραν της “επαγγελματικής ιδεολογίας” τους, εκφράζουν την κοινωνική πραγματικότητα), και αφετέρου συμβάλλει στη διατήρηση και αναπαραγωγή των κοινωνικών αξιών, ρόλων και προτύπων συμπεριφοράς. Η ιδιαιτερότητα του τύπου -και ευρύτερα των ΜΜΕ- εντοπίζεται όχι μόνο στη διατήρηση και αναπαραγωγή των κοινωνικών προτύπων συμπεριφοράς, αλλά στη δυνατότητα προβολής νέων προτύπων συμπεριφοράς και διαμόρφωσης συλλογικών στάσεων και αντιλήψεων μέσα από τον κοινωνικοποιητικό τους ρόλο.

Οι κύριοι στόχοι της έρευνας είναι:

α. Να εντοπίσουμε τα κύρια χαρακτηριστικά του αδικήματος του βιασμού, έτσι όπως προκύπτουν από την προβολή παρόμοιων περιστατικών, και συγκεκριμένα να τα διερευνήσουμε.

β. Να καταγράψουμε και να ταξινομήσουμε τις υποκειμενικές αξιολογικές κρίσεις και χαρακτηρισμούς που αποδίδονται στο αδίκημα καθεαυτό, στο δράστη και στο θύμα.

γ. Να προσπαθήσουμε, τέλος, μέσα από την ποιοτική επεξεργασία αυτών των στοιχείων να περιγράψουμε το προφίλ του εγκλήματος, του δράστη και του θύματος, έτσι όπως προκύπτει από την κάλυψη της είδησης.

B. Μεθοδολογία

1. Διαδικασία επιλογής του δείγματος - Προέρευνα

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από δημοσιεύματα του ημερήσιου τύπου της Αθήνας. Μια πρώτη επιλογή των δημοσιευμάτων είχε ήδη γίνει από ειδική υπηρεσία διαχείρισης των δημοσιευμάτων του ελληνικού τύπου, η οποία συνεργάζεται με το Κέντρο Τεκμηρίωσης και Μελετών (ΚΕΤΕΜΕ) του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας.

Η γενικότερη κατηγορία των δημοσιευμάτων, σύμφωνα με το σύστημα αρχειοθέτησής τους από το ΚΕΤΕΜΕ, ήταν η “βία κατά των γυναικών- βιασμός”. Έτσι, η ερευνητική ομάδα στηρίχθηκε σ’ αυτό το προεπιλεγμένο, ως ένα βαθμό, δείγμα, ενώ προχώρησε

και σε προέρευνα, προκειμένου να θέσει τα κριτήρια επιλογής του δείγματος.

- Το χρονικό διάστημα που καλύπτει η έρευνα είναι τα 6 χρόνια, συγκεκριμένα δε από το 1987 ως το 1993. Το αρκετά μακρό αυτό διάστημα επιλέχθηκε σκόπιμα, γιατί ο βιασμός, αν και συμβαίνει συχνά, καταγγέλλεται σπάνια. Προκειμένου να εξευρεθεί ένα ικανό και αξιόλογο δείγμα προς μελέτη, έπρεπε να ανατρέξουμε σε δημοσιεύματα του παρελθόντος χρόνου.

- Σχετικά με το είδος του εντύπου στο οποίο αναφέρεται η είδηση του βιασμού, επιλέξαμε την εφημερίδα και όχι το εβδομαδιαίο ή μηνιαίο περιοδικό.

- Ως προς την επιλογή των εφημερίδων, δεν θέσαμε επιπλέον κριτήρια αναφορικά με τον πολιτικό χώρο που κάθε εφημερίδα καταλαμβάνει, αφενός γιατί δεν

υπάρχουν σαφή πολιτικά κριτήρια επιλογής και αφετέρου γιατί τα περιστατικά/ειδήσεις βιασμού βρίσκονται πέρα από πολιτικές τοποθετήσεις. Εκείνο όμως που διαφοροποιείται στις εφημερίδες των διαφόρων πολιτικών χώρων είναι ο τρόπος κάλυψης της είδησης, αν δηλαδή και σε ποιο βαθμό “κιτρινίζεται” η είδηση. Εδώ παρατηρούνται διαφορές μόνο ως προς την έκταση παρά ως προς το είδος των χαρακτηρισμών που αφορούν τα δράστη, το θύμα ή άλλα στοιχεία του βιασμού. Οι στόχοι της έρευνας που επικεντρώνονται στην αποτύπωση των κοινωνικών αναπαραστάσεων για το βιασμό επιβάλλουν την εξέταση και αυτών των “κίτρινων” στοιχείων της είδησης. Γι’ αυτό το λόγο δεν φιλτραρίστηκαν περαιτέρω οι εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας.

- Μόνο οι ειδήσεις που καλύπτουν την επικαιρότητα περιλαμβάνονται στο δείγμα της έρευνας.

- Η έρευνα καλύπτει, στο μεγαλύτερο της μέρος, τους τετελεσμένους βιασμούς και λιγότερο τις καταγγελίες για το αδίκημα. Εκτιμήσαμε ότι τα βεβαιωμένα από τις δικαστικές αρχές περιστατικά, αν και συρρι-

κνώνουν το δείγμα της έρευνας, ωστόσο το καθιστούν εγκυρότερο και πιο αξιόπιστο.

2. Η επιλογή της μεθόδου

Όπως έχουμε ήδη επισημάνει, το ίδιο το υλικό μας υπαγορεύει την επιλογή της ερευνητικής μεθόδου, που είναι η ανάλυση περιεχομένου. Η ποιοτική ανάλυση μας επιτρέπει να αποδομήσουμε την είδηση όχι μόνο στα εξωτερικά της χαρακτηριστικά (τίτλος, θέση, κ.ά.) αλλά κυρίως στο περιεχόμενό της. Αυτοί ακριβώς είναι και οι δύο άξονες της ερευνητικής διαδικασίας: η φαινομενολογία και το περιεχόμενο της είδησης. Τα δεδομένα κατηγοριοποιούνται και κωδικοποιούνται με κριτήριο τη συχνότητα εμφάνισης και τη σταθερότητα της επανάληψής τους στο συνολικό δείγμα των ειδήσεων. Υπεισέρχεται δηλαδή και η ποσοτική διάσταση, όχι όμως με τη μορφή των στατιστικών μετρήσεων, αλλά με τη συχνότητα εμφάνισης των ποιοτικών χαρακτηριστικών της είδησης.

Γ. Η γενική εικόνα των ευρημάτων

Στο χρονικό διάστημα που καλύπτει η έρευνα επισημάνθηκαν 80 περίπου δημοσιεύματα που καλύπτουν 45 περίπου περιστατικά βιασμών. Στο πρώτο μέρος της ανάλυσης των ευρημάτων περιλαμβάνεται η φαινομενολογία της είδησης και στο δεύτερο αναλύεται το περιεχόμενο της είδησης.

1. Η φαινομενολογία της είδησης

Τα εξωτερικά χαρακτηριστικά ή η φαινομενολογία της είδησης εξετάζονται σε σχέση με τη θέση της στην εφημερίδα, την έκταση, την ύπαρξη φωτογραφιών κ.ά.

α. Θέση της είδησης: Οι περισσότερες ειδήσεις καλύπτονται στο εσωτερικό μέρος της εφημερίδας (45 περιστατικά). Η έκτασή τους ποικίλλει: αρκετές ειδήσεις που καλύπτουν το “σαλόνι” της εφημερίδας (δισέλιδο) συνοδεύονται από φωτογραφίες κυρίως του δράστη (σε 11 από τις 13 περιπτώσεις όπου υπάρχουν φωτογραφίες), ενώ στις υπόλοιπες η φωτογραφία είναι άσχετη από το συγκεκριμένο γεγονός, αλλά αναπαριστά μια μορφή βιαιότητας κατά των γυναικών.

Όταν η είδηση φιλοξενείται στο σαλόνι της εφημερίδας, συνοδεύεται από τίτλο με πολύ μεγάλα και έντονα γράμματα. Το περιεχόμενο του τίτλου αφορά αποκλειστικά χαρακτηρισμούς και επιθετικούς προσδιορισμούς για την προσωπικότητα του βιαστή, ο οποίος περιγράφεται ως “διάβολος”, “δράκος” και “κτήνος”. Παρατηρούμε ότι χρησιμοποιούνται όλα τα στοιχεία εκείνα (φωτογραφία, επιθετικοί προσδιορισμοί, μέγε-

θος γραμμάτων), προκειμένου να εντυπωσιάσουν, να διεγείρουν και να συγκινήσουν τον αναγνώστη.

β Οι τίτλοι της είδησης: Ο βιασμός περιγράφεται στην είδηση ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του δράστη, του θύματος ή τις ιδιαιτερότητες/συνθηκές κάτω από τις οποίες συνέβη. Επιχειρείται πάντοτε να αποδοθεί μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό της περίπτωσης που να δηλώνει απόκλιση από το “κανονικό” και να εντυπωσιάζει τον αναγνώστη. Στους τίτλους των 45 ειδήσεων οι λέξεις “βιασμός”, “βιάζω”, “βιαστής” περιλαμβάνονται στις 24 περίπου ειδήσεις.

Σχετικά με το δράστη, αναφέρεται συχνά η ηλικία του, όταν αυτός είναι ανήλικος, ο αριθμός των δραστηνών, όταν πρόκειται για ομαδικούς βιασμούς, το επάγγελμα (όπως ναυτικός, πρώην παλαιστής, που υποδηλώνει τη σωματική κατασκευή, τη δύναμη ή συγκεκριμένη κοινωνική θέση), η προέλευση, όταν ο δράστης είναι αλλοδαπός (Αλβανός) και άλλες ιδιότητες, όπως τοξικομανής.

Άλλοι χαρακτηρισμοί που χρησιμοποιούνται στους τίτλους των ειδήσεων είναι κατά συχνότητα: δράκος, κτήνος, υπάνθρωπος, εφιάλτης.

Σχετικά με το θύμα, στον τίτλο της είδησης αναφέρονται η ηλικία, όταν το θύμα είναι ανήλικο ή ηλικιωμένο, και σπανιότερα το επάγγελμα (νοσοκόμα, δικηγόρινα), η προέλευση, όταν πρόκειται για τουρίστριες, χωρίς να αναφέρεται η συγκεκριμένη χώρα, και, τέλος, άλλα χαρακτηριστικά, όπως η διανοητική ή σωματική αναπηρία του θύματος.

Από τα χαρακτηριστικά της πράξης, εκείνα που αναφέρονται συχνότερα στον τίτλο της είδησης είναι

η συρροή με άλλα αδικήματα (ληστεία), το είδος του όπλου και της απειλής (μαχαίρι) και χαρακτηρισμοί όπως κτηνώδης πράξη, κοινωνικό πρόβλημα, εφιάλτης κ.ά.

Συμπερασματικά, σε ό,τι αφορά το δράστη και το θύμα, τονίζονται τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά που εντυπωσιάζουν, όπως ανήλικος, αλλοδαπός, δράκος. Το προφίλ του δράστη/βιαστή από τους τίτλους των ειδήσεων είναι ο “δράκος που βιάζει ανήλικη με κτηνώδη τρόπο”.

Από την ανάλυση των χαρακτηρισμών και των επιθετικών προσδιορισμών που περιλαμβάνονται στους τίτλους προκύπτει ότι αυτοί αφορούν περισσότερο το δράστη ή την πράξη, παρά το θύμα. Ειδικά ο βιαστής περιγράφεται ως “υπάνθρωπος, κτήνος, διάβολος, δράκος, εφιάλτης”, με μεγαλύτερη συχνότητα το “δράκος” και “κτήνος”.

Πρόκειται για μια εικόνα που αποκλίνει από τα πορίσματα των θυματολογικών ερευνών, οι οποίες αποδεικνύουν ότι ο μέσος βιαστής δεν ανταποκρίνεται καθόλου στην εικόνα του ψυχοπαθή περιθωριακού εγκληματία. Αντίθετα, όπως προκύπτει, υπάρχει ένας σημαντικά υψηλός αριθμός μη επισημασμένων βιαστών, που ανήκει στην κατηγορία των ‘φυσιολογικών’ ευπόληπτων πολιτών.

2. Το περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά της είδησης

α. Κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά

- Ηλικία

Οι ηλικίες κατηγοριοποιήθηκαν, στο μεγαλύτερό τους μέρος, ανά δεκαετίες (εκτός από την εφηβική και μετεφηβική κατηγορία), προκειμένου να έχουμε σαφέστερη εικόνα για το δράστη και τα θύμα.

ΗΛΙΚΙΑ	12 -17	18-21	22-30	31-40	41-50
δράστη	2	7	14	7	1
θύματος	18	4	7	4	2

Παρατηρούμε ότι οι δράστες-βιαστές είναι νέοι, από 22 ως 40 ετών, 26 ετών κατά μέσο όρο, ενώ τα θύματα είναι, στην πλειοψηφία τους, ανήλικοι (έφηβοι και μετέφηβοι), από 12 ως 21 ετών. Ειδικότερα, τα θύματα βιασμών ανήκουν στη συντριπτική τους πλειοψηφία στην κατηγορία 12 ως 17 ετών.

Με βάση αυτή τη διαπίστωση, υποθέτουμε είτε ότι οι βιασμοί καταγγέλλονται συχνότερα, όταν τα θύματα είναι ανήλικα, είτε ότι πράγματι συμβαίνουν συχνότερα σε άτομα ολόενα και μικρότερης ηλικίας (ανήλικοι και παιδιά).

- Εθνικότητα

Η εθνικότητα του δράστη ή/και του θύματος επισημαίνεται στο δημοσίευμα, όταν αυτή δεν είναι ελληνική, και αναφέρεται στον τίτλο της είδησης. Συγκεκρι-

μένα, οι βιασμοί από Αλβανό δράστη σε βάρος Ελληνίδων προβάλλονται σε μεγαλύτερη έκταση και με σαφή αναφορά στην προέλευση του δράστη. Υπήρξε επίσης μια είδηση στην οποία επισημαίνεται η εθνικότητα του δράστη και το θρήσκευμα των θυμάτων (δράστης: Πακιστανός, θύματα: Μουσουλμάνες), ενώ σε άλλη περίπτωση επισημαίνεται η προέλευση του θύματος (Αγγλίδα).

- Επάγγελμα

Ο δράστης είναι συνήθως εργάτης ή ασκεί κάποιο χειρωνακτικό επάγγελμα. Τα επαγγέλματα των δραστηών που περιγράφονται συχνότερα είναι: οικοδόμοι, ειδικευμένοι εργάτες (ηλεκτρολόγοι, βαφείς, οδηγόι, ναυτικοί, σερβιτόροι), ενώ μόνο σε δύο περιπτώσεις ο δράστης ανήκει σε άλλη επαγγελματική κατηγορία (καταστηματούχης, δημόσιος υπάλληλος). Είναι προφανές ότι δεν μπορούμε να γενικεύσουμε σχετικά με το επάγγελμα του δράστη, αφού το δείγμα αφορά ένα μέρος των βιασμών που έχει καταγγεληθεί.

Σχετικά με το επάγγελμα του θύματος, αναφέρεται σε πολύ λιγότερες περιπτώσεις συγκριτικά με εκείνο του δράστη. Επειδή συχνά αναφέρεται η μικρή ηλικία του θύματος, τονίζεται και η ιδιότητά του, όπως π.χ. μαθήτρια. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις που το θύμα είναι ανήλικο, αναφέρεται στο δημοσίευμα ότι είναι κομμώτρια, νοσοκόμα, σερβιτόρα. Παρατηρείται δηλαδή συνάφεια στο περιγραφόμενο από τα δημοσιεύματα επάγγελμα του δράστη και του θύματος. Η σταθερή πάντως επανάληψη των επαγγελμάτων αυτής της κατηγορίας ενδέχεται να είναι στερεοτυπική, ότι ο δράστης προέρχεται από τα χαμηλότερα κοινωνικοοικονομικά στρώματα και, προφανώς, έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Συμπερασματικά, όταν και όπου αναφέρεται το επάγγελμα του δράστη ή του θύματος, αυτό υποδηλώνει ότι ο δράστης απασχολείται περιστασιακά και ανήκει σε χαμηλό κοινωνικοοικονομικό στρώμα.

Άλλα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην είδηση και περιγράφουν το προφίλ του δράστη είναι η οικογενειακή κατάσταση, που αναφέρεται μόνο όταν ο δράστης είναι έγγαμος. Σχετικά με το θύμα, αναφέρεται σε τρεις περιπτώσεις ότι ήταν παντρεμένη, ενώ σε δύο ότι ήταν μνηστευμένη.

Ο τόπος καταγωγής ή κατοικίας του δράστη αναφέρεται στις μισές περίπου περιπτώσεις, σε αντίθεση με τον τόπο διάπραξης του βιασμού, που περιγράφεται στις περισσότερες ειδήσεις.

Η διανοητική κατάσταση του θύματος ή του δράστη αναφέρεται μόνο όταν υπάρχει κάποιου είδους διαταραχή. Συγκεκριμένα, σε περιστατικό που το θύμα έπασχε από κάποια μορφή διανοητικής αναπηρίας, αυτό αναφερόταν στον τίτλο του δημοσιεύματος. Έχουμε επίσης στο περιεχόμενο των ειδήσεων 4 περιστατικά που τα θύματα ήταν “μειωμένης διανοητικής ικανότητας” και 2 ειδήσεις στις οποίες αμφισβητείται η διανοητική ικανότητα του δράστη.

- Συμπερασματικά, ο δράστης περιγράφεται ως εξής: άνδρας νέος, 26 ετών κατά μέσο όρο, Έλληνας, άγαμος, εργάτης (ειδικευμένος ή ανειδίκευτος) ή που ασκεί κάποιο χειρωνακτικό επάγγελμα και, κατ' επέκταση, ανήκει στα χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα.

- Τα θύματα βιασμών καλύπτουν ευρεία γκάμα ηλικιών, από 12 έως και 82 ετών. Η μεγαλύτερη συχνότητα παρατηρείται στις ηλικίες από 12 ως 17 ετών, όταν δηλαδή το θύμα είναι ανήλικο, ενώ ο μέσος όρος της ηλικίας των θυμάτων είναι περίπου 20 ετών. Αν και δεν αναφέρεται συχνά τα επάγγελμα ή η ιδιότητα του θύματος, ωστόσο, ακριβώς επειδή είναι ανήλικο, συχνά πρόκειται για μαθήτρια γυμνασίου ή λυκείου. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το θύμα εργάζεται, και αυτό αναφέρεται στην είδηση (σπανίως), τότε ασκεί συνήθως κάποιο χειρωνακτικό επάγγελμα. Είναι γυναίκα ανύπαιτρη, Ελληνίδα, χωρίς ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

β Το αδίκημα

Οι βιασμοί που προβάλλονται περισσότερο είναι εκείνοι που διαπράττονται είτε από πολλούς βιαστές (ομαδικοί βιασμοί: 15 περιστατικά) είτε κατ' εξακολούθηση (ένας δράστης -πολλά θύματα: 9 περιπτώσεις). Οι υπόλοιπες περιπτώσεις περιλαμβάνουν ένα δράστη και ένα θύμα.

Η ανάλυση της σχέσης μεταξύ δράστη και θύματος μας δείχνει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις ο δράστης με το θύμα ήταν γνωστοί ή συγγενείς (20 περιπτώσεις). Σε 15 περιπτώσεις ήταν άγνωστοι μεταξύ τους, και αυτό συμβαίνει συχνότερα στους ομαδικούς βιασμούς, ενώ σε 10 περίπου περιπτώσεις δεν αναφέρεται η μεταξύ τους σχέση, ίσως γιατί δεν υπάρχουν οι σχετικές πληροφορίες.

Οι πέντε ειδήσεις που οι δράστες είναι συγγενείς με το θύμα αφορούν, αναλυτικά, 3 περιπτώσεις αιμομιξίας μεταξύ πατέρα και κόρης, 1 περίπτωση βιασμού από θείο σε βάρος της ανηψιάς και 1 περίπτωση που δράστης και θύμα ήταν εξάδελφοι.

Σχετικά με τις συνθήκες τέλεσης αναφέρεται ο τόπος διάπραξης του βιασμού, όπως δίνεται προφανώς

από το αστυνομικό δελτίο. Στις περισσότερες περιπτώσεις είναι το σπίτι του δράστη (12 περιπτώσεις) και η ερημική τοποθεσία (10 περιπτώσεις), ενώ μόνο σε τρία δημοσιεύματα ο βιασμός έγινε στο σπίτι του θύματος, και σε άλλα τρία ο βιασμός συνέβη σε κάποιο ίδρυμα όπου νοσηλευόταν ή εφιλοξενείτο το θύμα. Σε αυτές τις τελευταίες περιπτώσεις είναι σαφές ότι ο βιασμός αποτελεί την ακραία έκφανση της ιδρυματικής κακοποίησης.

Η χρήση βίας είναι άμεσα συνυφασμένη με το βιασμό και απαραίτητο στοιχείο της έννοιάς του. Σε όλα σχεδόν τα δημοσιεύματα αναφέρεται η χρήση βίας και απειλών (συνήθως με μαχαίρι) από το δράστη προς το θύμα.

Ο βιασμός συρρέει και με άλλα αδικήματα, όπως είναι οι σωματικές βλάβες, η ληστεία και η κλοπή.

Οι συνθήκες καταγγελίας και το ποιος καταγγέλλει το βιασμό δεν αναφέρονται, παρά μόνο εάν κάτι θεωρείται περίεργο, όπως π.χ. εάν το θύμα καθυστέρησε να καταγγείλει το βιασμό που υπέστη ("άργησε να καταγγείλει το βιασμό της 10 ημέρες"). Κάτι τέτοιο υποδηλώνει ότι το θύμα αντιμετωπίζεται εξαρχής με δυσπιστία ή, με άλλα λόγια, ότι το θύμα, προκειμένου να είναι αξιόπιστο, οφείλει να αντιδράσει άμεσα και να καταγγείλει το βιασμό.

Η πλειοψηφία των περιπτώσεων που δημοσιεύονται αφορούν το προανακριτικό στάδιο της υπόθεσης. Οι φερόμενοι ως βιαστές έχουν, στις περισσότερες περιπτώσεις, ομολογήσει τα εγκλήματά τους. Μόνο πέντε δημοσιεύματα περιέγραφαν τις λεπτομέρειες εκδίκασης της υπόθεσης, ενώ σε 4 περιπτώσεις αναφέρεται ότι παύει η ποινική δίωξη του δράστη, για να αποφευχθεί ο ψυχολογικός τραυματισμός του θύματος.

Συνοψίζοντας, στα ποιοτικά χαρακτηριστικά του αδικήματος του βιασμού προβάλλονται όσα περιλαμβάνει το αστυνομικό δελτίο, όπως είναι ο τόπος και ο τρόπος διάπραξης, η σχέση μεταξύ δράστη και θύματος, η συρροή με άλλα αδικήματα και, εν γένει, στοιχεία που περιγράφουν επιφανειακά τη διάπραξη των βιασμών, χωρίς να αναλύονται οι αιτιολογικοί παράγοντες, οι τρόποι αντιμετώπισης του θύματος και τα ουσιαστικά προβλήματα που προκύπτουν από το βιασμό για το θύμα, το δράστη και, γενικότερα, την κοινωνία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι βιασμοί παρουσιάζονται μέσα από τις εφημερίδες επιλεκτικά: δεν αναφέρονται όλοι οι καταγγελλόμενοι ή εκδικαζόμενοι βιασμοί, αλλά μόνο μερικές περιπτώσεις που έχουν "δημοσιογραφικό" ενδιαφέρον. Ο ίδιος ο τύπος λοιπόν λειτουργεί ως ένα ακόμη φίλτρο στην καταγραφή της πραγματικότητας και της επικαιρότητας. Αποτελεί ένα "παραμορφωτικό της πραγματικότητας καθρέφτη".

Οι βιασμοί που προβάλλονται περισσότερο, καταλαμβάνοντας μεγαλύτερη έκταση στο εσωτερικό της

εφημερίδας, δεν είναι οι "απλοί" βιασμοί, που αφορούν ένα δράστη- ένα θύμα, αλλά οι "πραγματικοί", δηλαδή οι ομαδικοί, οι κατ' εξακολούθηση και κατά συρροή, η αιμομιξία κ.ά. Το φιλτράρισμα συνεπώς της είδησης αντανakλά μια αξιολογική κρίση σχετική με την κοινωνική σημασία και τη βαρύτητα του εγκλήματος.

Οι περιπτώσεις που προβάλλονται περισσότερο, σε πιο περίοπτη θέση, είναι εκείνες που αποκλίνουν από την πλειοψηφία των εγκλημάτων που καταγγέλλονται.

Όσο πιο σπάνιο και φρικιαστικό είναι το έγκλημα, τόσες περισσότερες πιθανότητες έχει να αξιολογηθεί στο σαλόνι της εφημερίδας. Αυτή η τρομολαγνεία του τύπου για το έγκλημα συμβάλλει στη δαιμονοποίηση του εγκλήματος και στον εξοστρακισμό του παραβάτη.

Αν και δεν έχουν επαρκώς διερευνηθεί οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του κοινού (ή των "διαφορετικών κοινών") για το βιασμό, ωστόσο οι αναπαραστάσεις του τύπου για το βιασμό παρουσιάζουν το έγκλημα αυτό ως σπάνιο, που διαπράττεται από δράστες τρελλούς ή πολύ χαμηλού κοινωνικού και πνευματικού επιπέδου, που κυριαρχούνται από πρωτόγονα ένστικτα. Τα πορίσματα της εγκληματολογικής έρευνας απορρίπτουν αυτό το στερεότυπο. Με βάση αυτή τη διαπίστωση και αναγνωρίζοντας τον κρίσιμο ρόλο του τύπου στη διαμόρφωση των συλλογικών αναπαραστάσεων και, εν γένει, της κοινής γνώμης, προτείνουμε τα θέματα της εγκληματικότητας γενικά, και ειδικά ο βιασμός να

παρουσιάζονται με στόχο όχι τον εντυπωσιασμό, αλλά την κατανόηση και την ανάλυση των εγκληματογόνων παραγόντων, των τρόπων αντιμετώπισης ή/και πρόληψής του.

* Η ερευνητική ομάδα αποτελείται από τις κοινωνιολόγους - εγκληματολόγους: Αγάπη Αδαμοπούλου, Κατερίνα Αναστασίου και Όλγα Πετρούλια, τις οποίες ευχαριστώ θερμά. Η έρευνα στηρίχθηκε στην παραχώρηση του πολύτιμου υλικού του Κέντρου Τεκμηρίωσης και Μελετών του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας. Εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας προς την Υπεύθυνη του ΚΕΤΕΜΕ κυρία Αίγλη Σκουρτσή, την Πρόεδρο του Σ.Δ.Γ. κυρία Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου και τα μέλη του Δ.Σ. καθώς και την κυρία Ε. Τζεβελέκα, που βοήθησαν την ερευνητική ομάδα και της συμπαραστάθηκαν.

* Η κυρία Αρτινοπούλου είναι Επίκουρος Καθηγήτρια Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και μέλος του Δ.Σ. του Σ.Δ.Γ.